

KERBER BALÁZS

Kapcsolatok és reáliák

ÁFRA JÁNOS „KÉT AKARAT” CÍMŰ KÖTETÉRŐL

Kalligram Kiadó
Budapest, 2015
104 oldal, 1400 Ft

”

Áfra János új kötetében továbbfejleszti a *Glaukómából* megismert részletgazdag, a reáliák és az emberi viszonyok érzéletes ábrázolására törekvő versnyelvet, ám a viszonyrendszerek és költői technikák továbbvitelével most mégis egy más típusú, újabb regisztereket és megszólalásmódokat felmutató világba visz minket. Az emberi kapcsolatok működését és mibenlétét kutató, az emberi szituációkban betöltött szerepeket kereső beszéd ezúttal sokkal szubjektívebb, néhol szinte napló formájú lesz, és ez nagyon bensőséges ízt, eredeti hangulatot kölcsönöz a szövegeknek. A létében és identitásában bizonytalan beszélő továbbél, csak egy sokkal líraibb, változatosabb közegben; az egymást követő versek, napok a bizakodás, illetve a szorongás különböző állapotaitba kalauzolnak, érzékeltetve hangulataink halmazállapot-változásait. A gyermekkori kérdések, félelmek emléke és a családi múlt pedig mintha a jelen naplófutamainak ágyazna meg; a *Gyermek és póráz* című első ciklus talán leginkább összegző darabja, a *Kivonat* megelőlegezi a későbbi szövegek bizonytalanságát is.

A beszélő visszaemlékszik arra, hogy gyermekkorában meg akarta nézni anyakönyvi kivonatát, hogy megbizonyosodhasson identitása felől. A negyedik, enigmatikusabb hangvételű szakaszból kiderül, hogy tulajdonképpen nem, vagy nemcsak személyének kérdése, hanem életének rejtélye, annak ismeretlen és ezért szorongató volta érdekelte igazán a beszélőt (*Igazából nem az érdekelt, kiből, / hanem, hogy miből fakad, / ami folytonosságot telepít körém, / és mindaz, ami belül még ismeretlen.*) Az *égbe visszanéző gyermekek* kifejezés is ezt erősíti meg az utolsó versszakban. A szövegben a felnőttek értelme egyfajta korlátozó erőként, akaratként jelenik meg, mely végül uralmat nyer a gyerek felett, és ez rejtetten azt is magába foglalja, hogy a felnőtt akarat fog majd kényszereket ültetni az egyébként nem is értett létezésbe.

A kényszer és a kötelesség nyomasztó volta a ciklust lezáró és a következő részbe átvezető *Ott, ahol nem* című

hosszúversben is megjelenik: *...Mert még nem ismertem/ a tantermek gyomorgörcsét, a könyvekbe öltött/ kötelező érvényt.* A felnőtt világ és a szabályokba kényszerített gyerek akarata adhatja a kötet cím első értelmezési lehetőségét, majd ezt a férfi-nő kapcsolat két akarata váltja fel, mely a kezdeti harmónia után szintén konfliktusmezőként jelenik meg. Konfliktusmező a kötet verseinek tája, tere is, sőt maga a verstér is mint működő, szerkezeti egység, hiszen részben a kötet végén feltüntetett képzőművészeti inspirációk hatására a képek és az akciók is mozognak egymáshoz képest, és ez a dinamika a versek működésében is pólusokat, ellenerőket képez.

Részben Marno János *Nárcisz*-verseinek (melyek egyébként meg is idéződnek a kötet utolsó ciklusában) hatása érződik abban a technikában, ahogy a külső és belső tér vibráló pontok egymáshoz képesti pozíciójaként jelenik meg, vagy a tudat és a reália szálazódásai-ként: *Már ébredés előtt kifáradok egy kéjes/ cigányasszony darabos tekintetétől,/sárga szálakból szótt, hasított szemei/ ébresztenek, már virrad, s ébresztem őt (Húzódások).* Szintén a Marno-líra hatását érezteti a terek és tárgyak izolálására majd újraegyesítésére irányuló attitűd; a különböző tárgyak, dolgok látszólag kontextusukból kiszakított fickándozó, autonóm jelenségekké válnak, melyek aztán beleszúrnak, beleharapnak a másik jelenségbe, és így valami újraalkotott, de mégis felvágott és felkockázott tér születik az akaratok metszéspontjában: *A redőny repedésein beszüremelő fény/ pontokban szakítja át a rókabőrrel/ fedett fotel durva huzatját (Húzódások).*

A kötet verseitől egyébként sem idegen az analitikus, a helyzetek és viszonyok pillanatnyi állapotait ábrázoló beszédmód. A második ciklus *Zajlás* című nyitóverse a két szerelmes közeledését, egymáshoz képesti helyváltoztatását írja le, működtetve közben az akaratok és vágyak játékát. A férfi és a nő egymást követése a folyó képében vizualizálódik, mely később többször is visszatér, például a *sodró várakozás* jelzős szerkezetben. Itt, a vers első felében érződik leginkább az akaratok, távolságok és szándékok térbeli felmérésére törekvő beszéd: *Kitartóan húzod magammal/ a tekintetem. Előbb lemaradok,/ ám e kiszámított távolságban is/ csak a sodró várakozás vezet.* A tekintet, a nézés vizualizálása, illetve a lemaradás és a várakozás ellentéte érzékletessé, illetve a külső tér részévé teszi a belső mozgást.

A folyton visszatérő folyó- illetve vízképre a cím is utal, egyszersmind behozva az úszkáló jégdarabok képzetét is, mely a *ha lentünk hideg részei találkoznak* sorban tér vissza. A jég fagyos képzelet tulajdonképpen a beszélő (férfi) szorongására, a beteljesülés kétségére utal, ami konkrétan is megjelenik a szövegben: *Hogy talán a főtér lépteket oszlató/ torkolatánál nem válnak majd el / szándékaink.*

Izgalmas, hogy a kötet erotikus-szerelmes szövegei gyakran valami nagyon konkrét teret választanak helyszínükül, és maga ez a tér is, vagy az abban való haladás, mozgás is fontos szerepet kap. Az *Egymást szentesítik* című vers helyszíne egy erdő, ahol a két szerelmes egy fa árnyékába fekszik, majd a férfibeszélő végül átöleli a fa törzsét. A fáról megtudjuk, hogy a lány születésekor ültették, vagyis szimbolikus értelemben van egyfajta testi kapcsolat közöttük, és erre a szöveg végkifejlete reflektál is. A szerelmi kapcsolat egy kidolgozott tájban van jelen, melybe valamilyen módon be is ágyazódik a szerelem, azzal organikus viszonyt létesít. A *Föld, víz, levegő* című szöveg szintén a különös átszervesülések, átlényegülések miatt lesz érdekes; mintha a vers elején feltűnő erdő fokról-fokra változna át a ház belső terében zajló szexuális együttlété, és egyben meg is előlegezi és előre is vetíti azt: *zapor gyorsítja a szívverést,/ felerősíti a lábak ütközését, / elmos nyomokat, illatokat, /és az erdőút visszanyeri arcát.*

Magára a kötetre is jellemző ez a szervesség, az áttűnések rendszere, vagyis a már fentebb is említett naplójelleg; az egymásba átfolyó emlékek, szituációk képiles, illetve a narratíva és a motívumok szempontjából is összekapcsolják a verseket. A kötet képisége, vizualitása is szerves; sokszor ez adja az olvasás élvezetét.

Nem ritkák a nagylélegzetű hosszabb versek sem, mint például a *Már élve felejthető vagyok* című narratív-reflexív szöveg; itt a lány nagymamája is megjelenik; éppen látogatóban vannak nála. A vers az ebéd igen képi, érzéletes leírásával kezdődik: *Meggylé cseppen tányér és két közé, mint borsónyi vér.* A szöveg ráérős kameramozgása, majd szintén képi, reflexív futamai tulajdonképp a regiszterek vegyítésével kísérleteznek. A *Glaukómában* jelenlévő érzékenység a reáliák, a világ mint látvány iránt erős a *Két akaratban* is, csak egy sokkal törmelékesebb, lírával és asszociációkkal kevert módon. A törmelékesség pedig épp a „bejegyzés”-jellegét hangsúlyozza (a *Már élve felejthető vagyok* beszélője a mobiljába jegyzetel!), a világ szórványos jeleinek összeforrasztását, egy legalább szövegileg megragadható identitás keresését.

A *Már élve felejthető vagyok* reflektál a poszthumán esztétikára is; az ember utáni biológiai burjánzás élénk leírása a koporsóban ezt a szövegvilágot juttatja eszünkbe, ha csak kicsi, de baljós szinten is. Az említett hosszúversre egyébként is jellemző a hibriditással, a műfajok mutációjával való kísérletezés: a családi életképet felváltják a horrorisztikus temetői részletek, majd a lírai reflexiók. A vers vége pedig mintha a *Szeptember végén* utolsó versszakára utalna, talán nem minden irónia nélkül, hiszen itt a férfibeszlő képzetében a szerelme nem azért érkezik későn majdani sírjához, mert hűtlen lett hozzá, hanem azért, mert a férfi hagyta el őt. A beszélő nem is szeretné, ha szerelme zokogna utána.

A kötet bizonyos értelemben narratív ívet fut be, mert a boldog együttlétet leíró verseket az eltávolodás szövegei követik. Ezekből talán az *Otthonról el* című a leghatásosabb; az elhídegülést, az elválást lebegő, érzéletes módon bemutató vers a zárlatnál válik igazán légies-sé: *Lassan távolodik tőlem a szád. Kezembe adtad / a kulcsot, szélesre tárom az ajtót, mégis csak / az egyikünk szíve fér át.* A szöveg egyszerre egyenletes, lassú, szálló mozgása, mely ötvözi az absztrakciót a „reális”, gyakran igen közeli kameraképekkel, izgalmas és különös hatást eredményez.

A *Két akarat* sokkal kísérletezőbb kötet, mint a *Glaukóma*; nemcsak a formák, de a megszólalásmódok tekintetében is. A versek alapproblémája részben erősen jelen van már az első kötetben, de itt ezek a kérdések, konfliktusok jóval kiélezettebbekké válnak, ami jelzi, hogy a beszélő nem elégszik meg az eddigi megoldásokkal, és a kérdések újabb megfogalmazásának érdekében más utakat keres. A beszélő identitás - és otthonkeresését a *másik* - legyen az szülő, felnőtt vagy partner - akaratához való viszonya mozgatja, és ez szüli a kutatás, a kérdésfeltevések dinamikáját. Épp ez a nyitottság, a formákkal való szabad játék, a teremtés újdonsága teszi izgalmassá, szerethetővé a kötetet.